

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนต้นแบบ บ้านป่าติงงาม ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

Factors Affecting the Strength and Self-reliance of Patueng Ngaam Village, a Role Model Community, Ping Kong Sub-district, Chiang Dao District, Chiang Mai Province

วารุณี โพธาสินธุ์^{*1}, จารุณี ปัญควณิช², สุรัสวดี อินทร์ชัย³,
พรพิมล จันทรเพ็ญ⁴, รัฐนันท์ วุฒิเดช⁵

Varunee Pothasin¹, Jarunee Pankavanich², Suratsawadee Inchai³,
Pornpimon Chunpen⁴, Rattanan Wuttidate⁵

คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

Faculty of Social Sciences and Liberal Arts, North-Chiang Mai University

Corresponding Author, E-mail: va_runee@hotmail.com*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและเพื่อศึกษาตัวชี้วัดและ
สังเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าติงงาม เป็น
วิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน กลุ่ม
กรรมการหมู่บ้านและชาวบ้าน จำนวน 24 คน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์
เชิงลึก แบบสนทนากลุ่มย่อยและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม จากนั้น นำข้อมูลมา
วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน

ผลการวิจัย พบว่า ด้านบริบทของชุมชน คือ (1) ชนเผ่ามีความเป็นผู้นำสูง (2)
ความร่วมมือทำกิจกรรมทุกด้าน (3) มีส่วนร่วมกำหนดข้อบังคับหมู่บ้าน (4) เชื่อฟังผู้นำ
และร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ (5) ได้รับความช่วยเหลือหน่วยงานภายนอก (6)
ความเป็นอยู่อุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ (7) ประสานงานกับอุทยานแห่งชาติศรีลานนา
(8) ปฏิบัติตามคำสอนบรรพบุรุษอย่างเข้มแข็ง (9) ดำเนินชีวิตยึดหลักเศรษฐกิจ
พอเพียง ส่วนด้านตัวชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเอง คือ (1) ผู้นำ
ชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อนให้ทุกคนในหมู่บ้านรักแผ่นดินเกิด (2) ชุมชนยอมรับบทบาท

ของคณะกรรมการชุมชน (3) มีกระบวนการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน (4) มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง (5) ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาล (6) ชุมชนมีลักษณะพื้นที่ทางกายภาพอยู่ในพื้นที่ป่า (7) เครือข่ายมีความร่วมมือกัน (8) การยึดคำสอนบรรพบุรุษอย่างเข้มแข็ง (9) การยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า ชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน ประกอบด้วย 1) ชนเผ่ามีภาวะผู้นำ 2) ชุมชนเชื่อมั่นในผู้นำ 3) การมีส่วนร่วมในการบริหาร 4) การร่วมคิด ร่วมทำงาน ร่วมแก้ปัญหา 5) การขอความช่วยเหลือจะมีเฉพาะในส่วนที่มีความจำเป็นเท่านั้น 6) การมีกฎระเบียบของหมู่บ้าน 7) การยึดมั่นในคำสอนบรรพบุรุษ ไม่ขายที่ดินให้กับคนนอก 8) ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ 9) การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: การพึ่งพาตนเอง; ชุมชนต้นแบบ; ตัวชี้วัดความเข้มแข็ง; ปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง

Abstract

The aims of this research are to study the context and to study indicators and synthesize factors affecting the strength and self-reliance of Patueng Ngaam Village. It is the qualitative research. The key informants consist of 15 community leaders, 24 village committee and villagers. The research instruments comprise of in-depth interview, focus group discussion, and participant observation and then synthesize the data to find out the factors affecting strength and self-reliance of the community.

The results reveal that 1) the Patueng Ngaam Community context is as follows: (1) having high leadership; (2) cooperating in activities; (3) playing a part in setting social rules; (4) obeying the leaders and working together to solve problems raised in the community; (5) having an external agencies to provide public services to the community; (6) having the natural habitat surrounding; (7) coordinating with the Sri Lanna National Park and various agencies; (8) following the ancestors' teachings strongly; and (9) living lifestyle followed the principles of Sufficiency Economy Philosophy. The indicators and factors supporting

the strength of the community are as follows: (1) the community leaders having a positive driver for everyone to have the faith and preservation of the homeland; (2) the community members accepting the role of the community committee; (3) the community having a clear administrative process in the community; (4) the community having a high potential of self-reliance; (5) the community being allocated a budget by the municipality; (6) the physical geography of community locating in forest area; (7) community coordinating with the network; (8) community holding on the ancestors' teachings strongly; and (9) community following the principles of Sufficiency Economy Philosophy. The body of knowledge from the study is that the community could be strong and self-reliant in the followings: 1) leadership of tribal leaders; 2) faith and trust in the community leaders; 3) participation in the administration; 4) share of the ideas, work, and solving problems in the community; 5) requests for assistance if any necessary; 6) having village rules and regulations; 7) acting upon the ancestors' teachings strongly, not selling land to outsiders; 8) the relationship of people in society be kinship and assistant; and 9) following the principles of Sufficiency Economy Philosophy.

Keywords: Self-reliance; Role-model Community; Strength Indicator; Community Strength Factor

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยสร้างภูมิคุ้มกันให้คนไทยและสังคมไทย มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย รวมถึงการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง สนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดและกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ด้วยการพึ่งพาตนเองที่คำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในชุมชนและการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ช่วยพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ (สำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยังคงเน้นการรื้อฟื้นและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

รัฐบาลจึงมีนโยบายและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเมืองรุ่มรวยที่เข้มแข็งด้วยการพัฒนาให้กลุ่มอาชีพต่าง ๆ มีขีดความสามารถในการสร้างความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในระดับชุมชนและสังคม แต่การจะบรรลุเป้าหมายได้ต้องอาศัยการผนึกกำลังของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน (ภาวิดา เจริญจินดารัตน์ และดวงกมล ปานรศทิพธรรมาธิวัฒน์, 2561) จึงถือได้ว่า การจะสร้างความเข้มแข็งในชุมชนให้เกิดขึ้นจำเป็นต้องพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่สร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้น เนื่องจากประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตนเอง ดังนั้น การให้ความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นควรเริ่มต้นจากชุมชนให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และฉบับที่ 12 การถอดบทเรียนจากชุมชนต้นแบบสามารถนำมาเป็นตัวอย่างในการพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ ได้ดี สิ่งที่ต้องศึกษา คือ บริบทของแต่ละชุมชนในการนำไปเป็นแนวทาง ดังนั้น ชุมชนบ้านป่าตึงงามเป็นตัวอย่างหมู่บ้านหนึ่งที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานบ้านป่าตึงงาม ในช่วงแรกชนเผ่าลัวะอาศัยอยู่ก่อนและได้เคลื่อนย้ายถิ่นไป ต่อมาชนเผ่าปกาเกอะญอเข้ามาสร้างชุมชนชื่อว่า หมู่บ้านป่าตึงงาม ยึดคำสอนของบรรพบุรุษ รวมถึงการไม่ขายที่ดินให้กับคนนอกพื้นที่เพื่อรักษาแผ่นดินเกิดตนเอง ชุมชนได้มีจารีตประเพณีในการดูแลรักษาทรัพยากรบนพื้นฐานของวัฒนธรรม ความเชื่อถือ คำสั่งสอนของบรรพบุรุษ โดยเขตป่าอนุรักษ์บริเวณแผ่นดินบ้านเกิดชาวบ้านจะเชื่อว่า มีผีปกปักรักษา ซึ่งเป็นความเชื่อสืบต่อกันมา ชาวปกาเกอะญอจึงไม่แผ้วถางทำลายป่าเพราะเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงชุมชนได้น้อมนำหลักทรงงานของพระมหากษัตริย์ในเรื่องการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เป็นกรอบการบริหารที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจพอเพียง วิถีชีวิตชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างกฎและข้อตกลงของชุมชน จัดพื้นที่ใช้สอย พื้นที่ป่าชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา จัดทำพื้นที่ข้อมูลรายแปลงและแนวเขตระหว่างพื้นที่ชุมชนใกล้เคียงเพื่อปกป้องสิทธิ สืบทอดแก่ลูกหลานอันประกอบด้วย ด้านที่ 1 การกำหนดกฎการบริหารจัดการที่ดิน จัดตั้งธนาคารที่ดินบ้านป่าตึงงาม กฎการบริหาร

จัดการที่ดินต้องอยู่ภายใต้ระเบียบชุมชน โดยมีคณะกรรมการกำกับดูแล ห้ามขายที่ดินให้กับบุคคลภายนอกหรือให้เช่าในระยะยาวไม่เกิน 1 ปี หากฝ่าฝืนคณะกรรมการจะต้องดำเนินการยึดพื้นที่คืนมาเป็นของชุมชนทันที ที่ดินทุกแปลงต้องถูกใช้ประโยชน์ในลักษณะที่ตรงกับการสำรวจในแปลงแผนที่และในข้อมูลใบโฉนดที่ดินชุมชนที่ดินทุกแปลงสามารถตกทอดเป็นมรดกแก่ลูกหลานได้ ซึ่งที่ดินทุกแปลงสามารถขายสิทธิหรือเปลี่ยนมือได้โดยผ่านธนาคารที่ดินชุมชนเท่านั้นและผู้ที่ได้รับสิทธิต้องเป็นคนในชุมชนเท่านั้น ด้านที่ 2 การจัดการน้ำของชุมชน ได้สร้างฝ่ายภูมิปัญญา 9 ฝ่าย เพื่อกักเก็บน้ำเพื่อชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงด้านการเกษตรและบริโภค โดยแต่งตั้งหัวหน้าฝ่ายดูแลและแบ่งปันน้ำให้เกษตรกรในชุมชน จากความร่วมมือของชุมชนและผู้นำในชุมชนข้างต้นจึงสะท้อนวิถีคิด และแบบอย่างที่สามารถนำมาเป็นบทเรียนเพื่อเผยแพร่ให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ได้เรียนรู้ถึงความเข้มแข็งภายในของชุมชนดังกล่าว (องอาจ เดชา, 2555) ปัจจุบันจะเห็นได้ชัดเจนว่า บ้านป่าดิงงามยังยึดมั่นในคำสอนบรรพบุรุษ ไม่ยอมขายที่ดินให้คนนอกพื้นที่ ซึ่งชุมชนจะคุ้มครองสิทธิให้ลูกหลานปกาเกอะญอใช้ปลูกพืชทำกินและรักษผืนป่า รักษาแหล่งน้ำ เปรียบเสมือนบ้านและครอบครัว

จากที่กล่าวมาข้างต้นชนเผ่าปกาเกอะญอ บ้านป่าดิงงาม อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและวิถีชีวิตของผู้นั้นมีความโดดเด่นแตกต่างจากหมู่บ้านอื่น คือ ทุกคนในหมู่บ้านมีวิถีดำเนินตามบรรพบุรุษในการสืบสานตามคำสอนของผู้เฒ่าผู้แก่ที่ไม่ยอมขายที่ดินภายในหมู่บ้านให้กับคนภายนอกอย่างเด็ดขาด แต่จะมอบเป็นมรดกให้แก่ลูกหลานเฉพาะคนในหมู่บ้านเท่านั้น มีการจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ การสร้างฝ่ายภูมิปัญญา และธนาคารอาหารชุมชนซึ่งได้รับรางวัลชนะเลิศในสาขาวัฒนธรรมเพื่อวิสาหกิจชุมชน จากโครงการนี้ได้สอนให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวพื้นเมือง ตลอดจนการรักษาวัฒนธรรมตนเองอย่างเข้มแข็ง ซึ่งการถอดบทเรียนของชุมชนบ้านป่าดิงงามถือเป็นบทเรียนสำคัญสู่ชุมชนอื่นที่ต้องการพัฒนาในด้านรากฐานความคิดจากวิถีบรรพบุรุษ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยของความสำเร็จของชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเอง โดยเน้นประเด็นเงื่อนไขปัจจัยและกระบวนการที่หนุนเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเองได้และนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงาม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาตัวชี้วัดและสังเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าดิงงาม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการดำเนินการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภาคสนาม โดยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของชุมชนและแนวทางการพัฒนาชุมชน ตลอดจนปัจจัยเข้มแข็งของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Survey) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชน โดยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ผู้นำและคณะกรรมการชุมชนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่มีประสบการณ์ การทำงานด้านการพัฒนาชุมชนจำนวน 15 คน การเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกระบวนการ (Participant Observation) นำข้อมูลมาหาค่านัยสำคัญเพื่อสรุปอภิปรายผลการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความสำเร็จของชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน โดยจัดแบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชน กลุ่มกรรมการหมู่บ้านและกลุ่มชาวบ้าน

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร คือ ชาวบ้านปกากะญอ บ้านป่าดิงงาม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 117 ครัวเรือน จำแนกเป็นผู้ชาย 270 คน ผู้หญิง 238 คน รวมทั้งหมด 508 คน ในการให้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้นำชุมชนจำนวน 15 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านปัจจัยในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน และในการสนทนากลุ่มย่อยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการเลือกแบบเจาะจง โดยจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้านและชาวบ้าน กลุ่มละ 8 คน รวมทั้งหมด 24 คน ทั้งนี้ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมที่สามารถยืดหยุ่นได้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การใช้แบบวิเคราะห์สาระ (Content Analysis) ในการวิจัยเอกสารบริบทต้นแบบบ้านป่าตึงงามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ประเภทเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย การสร้างความเข้มแข็ง

ขั้นตอนที่ 2 การใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และแบบตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อศึกษาความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนและสังเคราะห์กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การใช้แบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวกับปัจจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนและสังเคราะห์กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน

2) ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 แบบวิเคราะห์สาระ มีดังนี้ (1) การศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ จากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้อง (2) กำหนดข้อมูล (ตัวแปร) และตัวชี้วัด โดยการกำหนดจำนวนตัวชี้วัด การพัฒนาตัวชี้วัดและรูปแบบ (3) เลือกรูปแบบวิเคราะห์สาระ (4) รูปแบบวิเคราะห์สาระ (5) แบบวิเคราะห์สาระฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีดังนี้ (1) การศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ จากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้อง (2) กำหนดรูปแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (3) ร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (4) การจัดทำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 แบบสนทนากลุ่มย่อย มีดังนี้ (1) การศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2) กำหนดข้อมูล (ตัวแปร) และตัวชี้วัด โดยการกำหนดจำนวนตัวชี้วัด การพัฒนาตัวชี้วัด (3) กระบวนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบเครื่องมือเครื่องมือการวิจัย แบบวิเคราะห์สาระ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และแบบสนทนากลุ่มย่อย โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1. วิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร 2. สังเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมที่ได้จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 3. การนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแบบสนทนากลุ่มมีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้องตามหลักวิชาการ ความสอดคล้องกันของข้อความ ตลอดจนภาษาที่ใช้ อันเป็นการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content

Validity) ลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรมนั้นและคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่าความตรงตั้งแต่ 0.66 ขึ้นไป โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนพิจารณาถึงความเห็นและให้คะแนน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 116-117) โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ข้อคำถามแต่ละข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งถือว่า มีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การรวบรวมข้อมูล กระบวนการ รูปแบบการทำงานชุมชนด้วยแบบวิเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การสร้างกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการทำงานในเบื้องต้นนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ

2) ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ ถึงผู้เชี่ยวชาญด้านชุมชนสัมพันธ์ ผู้นำชุมชนบ้านป่าดิงงาม เพื่อขอความร่วมมือและความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสังเคราะห์รูปแบบกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งในด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงาม

4) การสนทนากลุ่มย่อยเพื่อสรุปและตรวจสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและการลงวิจัยภาคสนาม หลังจากนั้นนำข้อมูลวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยนำข้อมูลพื้นฐานจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มใช้การวิเคราะห์ความถี่ของข้อมูล การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Inductive) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหาปัจจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนบ้านป่าดิงงาม

ผลการวิจัย

การวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าดิงงาม ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. บริบทของชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงาม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่พบว่า

1. ผู้ใหญ่บ้านเป็นลูกหลานเผ่าปกาเกอญอ มีความรู้ มีภาวะผู้นำสูง มีความเสียสละพัฒนาหมู่บ้านต่อเนื่อง เป็นบุคคลที่อุทิศตนในการประสานงานองค์กรต่าง ๆ ผลักดันการเคลื่อนไหวต่อสู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และเป็น

ผู้นำเรียกร้องเกี่ยวกับพื้นที่ป่าอุทยานแห่งชาติเพื่อให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านระบบการจัดการน้ำ ด้านเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ด้านสุขอนามัยชุมชน ด้านความมั่นคง และด้านสาธารณสุขปศุสัตว์ที่แก่ชุมชน มีการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น เทศบาล ตำบลปิงโค้ง องค์การบริหารส่วนจังหวัด โรงพยาบาล ชลประทาน สถานีตำรวจภูธร เชียงดาว รวมถึงมหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

2. ชุมชนให้ความร่วมมือในการร่วมทำกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้อง (ระบบเครือญาติ) การอยู่ร่วมกันแบบเอื้ออาทร การนับถือผีบรรพบุรุษ ที่เน้นการเคารพผู้อาวุโส ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนมีความเกรงใจต่อคณะกรรมการชุมชน เชื่อฟังและปฏิบัติตามคณะกรรมการชุมชน

3. การบริหารจัดการมีกฎชุมชนที่ช่วยกันคิดกระจายหน้าที่ ส่งผลให้การทำหน้าที่ไม่ทับซ้อนในบทบาทกันประกอบด้วยผู้นำ 3 ฝ่าย คือ ผู้นำทางสายเลือด ผู้นำศาสนาและผู้นำการบริหารจัดการ ช่วยกันดูแลดิน ป่า น้ำ โดยประชุมร่วมกันทุกเดือน เพื่อชี้แจงนโยบายของทางราชการและรับทราบปัญหาของชุมชน นำปัญหาความต้องการของชุมชน ประสานงานหน่วยงานภายนอกเพื่อเข้ามาให้ความช่วยเหลือชุมชน ได้อย่างตรงจุด

4. การเคารพคำสั่งสอนบรรพบุรุษ สมาชิกในชุมชนเชื่อฟังผู้นำและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน คณะกรรมการชุมชนเป็นบุคคลที่ชุมชนเลือกและเคารพเชื่อถือนผ่านระบบเครือญาติ มีการเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ยึดหลักคำสอนบรรพบุรุษ ไม่อนุญาตให้ขายที่ดินแก่คนนอกพื้นที่ อีกทั้งยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและรักษาแผ่นดินเกิด ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติดิน น้ำ ป่า ที่สะท้อนการพึ่งพามิตินุษย์กับธรรมชาติ ส่งผลให้ได้รับรางวัลชนะเลิศรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 18 (พ.ศ. 2560-2561) จากสถาบันลูกโลกสีเขียว

5. หน่วยงานภายนอกเข้ามาบริการสาธารณะให้กับชุมชน อาทิ แนะนำการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขปศุสัตว์ ส่งเสริมอาชีพ เมื่อชุมชนได้เรียนรู้สู่การปฏิบัติ ส่งผลให้ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสามารถนำวิธีการมาปรับใช้กับเรื่องราวที่ตนเผชิญได้

6. พื้นที่ของหมู่บ้านมีภูเขาล้อมรอบ มีแม่น้ำไหลผ่าน การเข้าออกหมู่บ้านได้ทางเดียว ส่งผลให้พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งสะสมอาหารตามธรรมชาติที่เพียงพอต่อการบริโภคภายในชุมชน หากเหลือจากการบริโภคและใช้สอย ชุมชนจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้

7. ความช่วยเหลือจากอุทยานแห่งชาติศรีลานนา หน่วยจัดการต้นน้ำดอยผาแดง สำนักงานเกษตรอำเภอเชียงดาว สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและ

การเกษตร (องค์การมหาชน) เทศบาลตำบลปิงโค้ง มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ ส่งเสริมแนวคิดในการพัฒนาพึ่งพาตนเองเพื่อการพัฒนาชุมชนจะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาด้านการรักษาสິงแวดล้อมของชุมชน

8. การปฏิบัติตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด ยึดหลักคำสอนเผ่าปกาเกอะญอ เคารพในผีป่า ผีน้ำ ผีฝ่าย ผีขุนเขา ส่งผลต่อการทำการเกษตรจะขึ้นอยู่กับความเชื่อ เมื่อการเก็บเกี่ยวผลผลิตจะมีพิธีเลี้ยงผีป่า ผีเขา ผีฝ่าย เรียกขวัญข้าว เรียกขวัญควาย เพื่อขอให้คุ้มครองพืชผลทางการเกษตรในปีต่อไป รวมถึงชนบในเรื่องการขอขอบคุณธรรมชาติ ผ่านจารีตการประกอบพิธีกรรมตามฤดูกาลทางการเกษตรและทำบุญถวายทานแก่ผีที่ดูแลพื้นที่ ดิน ป่า น้ำต่าง ๆ ที่ได้สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ เช่น ประเพณีกัโตะจ้อ (พิธีมัดมือหลวง)

9. ชุมชนได้ยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตนเองได้ การดำเนินชีวิตแบบทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้รอบคอบ (สติ) และคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจ

2. มูลเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าตึงงาม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. ด้านผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อนให้ทุกคนในหมู่บ้านศรัทธารักษ์แผ่นดินเกิดจากรุ่นสู่รุ่น รวมถึงการพัฒนาความรู้พื้นถิ่นเพื่อสร้างรายได้ อย่างพอเพียงควบคู่กัน

2. ด้านสมาชิกในชุมชน การยอมรับบทบาทของคณะกรรมการชุมชน โดยคณะกรรมการมาจากผู้นำหมู่บ้านที่สืบทอดจากสายเลือด ผู้นำศาสนา ผู้นำการบริหาร

3. ด้านการบริหารงานชุมชนที่ชัดเจน โดยมีผู้ใหญ่บ้านป่าตึงงามเป็นผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชนดำเนินการเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ในการร่วมกันสร้างกฎระเบียบของหมู่บ้าน

4. ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ทุกครอบครัวมีอาชีพเกษตรกรรม สามารถเลี้ยงตัวเองได้ มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง ส่วนใหญ่ลูกหลานเมื่อศึกษาสำเร็จแล้วกลับมาพัฒนาหมู่บ้าน มีชาวต่างประเทศมาศึกษาดูงาน

5. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเทศบาลปิงโค้ง โดยความสัมพันธ์ระหว่างเทศบาลกับชุมชนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการส่งผลต่อมิติความไว้วางใจต่อกัน สิ่งที่สำคัญมีการติดต่อช่วยเหลือต่อเนื่อง

6. ด้านลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนมีพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยที่ทำกิน ป่าอนุรักษ์ และป่าชุมชนใช้สอยซึ่งพื้นที่ทำกินแยกจากที่อยู่อาศัย และเป็นแนวกันชนระหว่างที่อยู่อาศัยกับพื้นที่ป่าส่งเสริมความสัมพันธ์ “คนอาศัยอยู่ร่วมกับป่า” พื้นที่ทั้งหมดของชุมชนบ้านป่าดิงงามอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา

7. ด้านชุมชนได้รับสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย โดยสนับสนุนด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ภาคีเครือข่าย ได้แก่ อุทยานแห่งชาติศรีลานนา หน่วยจัดการต้นน้ำ ดอยผาแดง สำนักงานเกษตรอำเภอเชียงดาว สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) เทศบาลตำบลปิงโค้ง เป็นต้น

8. ด้านชุมชนยึดคำสอนบรรพบุรุษ ความเข้มข้นวิถีในชีวิตชาวบ้านที่ผูกพันกับธรรมชาติดิน น้ำ ป่า การเกษตรเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ มีระบบการแลกเปลี่ยน ผลผลิต วัฒนธรรมแบบช่วยเหลือกัน

9. ด้านชุมชนยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนได้น้อมนำหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาเป็นกรอบดำเนินงานในการจัดการที่ดิน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ วิถีชีวิตชุมชน จัดระบบพื้นที่การทำไร่หมุนเวียน พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ป่าชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา โดยชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจพื้นที่ เข้าถึงสิ่งที่ตนเองต้องการพัฒนาแบบพอเพียง

อภิปรายผล

1. บริบทของชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงาม สามารถอภิปรายตามประเด็น ดังนี้

1) ผู้นำชุมชนอุทิศตนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในด้านชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน บุคลิกภาพของผู้นำชุมชนแบบประชาธิปไตยซึ่งยอมรับความคิดเห็นของสมาชิก และยินดีรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกจะส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับคาสติลโล และคณะ (Castillo, et al., 2018: 146) ได้กล่าวว่า ผู้นำต้องพัฒนาตนเองให้ดีกว่าเดิมด้วยความรักและความใส่ใจ อันเป็นการปรับความสัมพันธ์ของผู้บริหารจากแนวตั้งสู่แนวราบโดยใช้ภาวะผู้นำผ่านการร่วมแรงร่วมใจ แทนการสั่งการเพื่อเผชิญปัญหาร่วมกันจนงานลุล่วง และสอดคล้องกับแนวคิดของแคปเพินและแมนเชสเตอร์ (Kaplan & Manchester, 2018: 145) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำยุคใหม่ทางตะวันตกได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพภายในด้านที่เปราะบาง ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจผู้อื่น และให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีมุมมองการพัฒนาตนเองจากภายในที่เรียกว่า การเสริมพลังภายในตน (Empowerment)

ภาวะผู้นำดังกล่าวนี้สะท้อนถึงบุคลิกผู้นำชุมชนในบ้านป่าดงงาม ซึ่งมีภาวะการเป็นผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง เสียสละ สอดคล้องกับแนวคิดของรพีภัทร์ สุขสมเกษม (2559) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน คือ ปัจจัยผู้นำชุมชนอุทิศตนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

2) สมาชิกในชุมชนบ้านป่าดงงาม ยอมรับและเคารพบทบาทของคณะกรรมการชุมชน สมาชิกชุมชนให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ประกอบด้วยการวางแผน การตัดสินใจ การติดตามประเมินผล โดยปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างดี เชื่อในความสามารถของเพื่อนสมาชิก มีความไว้วางใจกัน ยอมรับข้อเสนอแนะ คำวิจารณ์ ข้อมูลและการติชมซึ่งกันและกัน ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในด้านชุมชนมีความรักความสามัคคี เกื้อหนุนกัน ชุมชนมีความมั่นคง และปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เกิดความไว้วางใจกันในการดูแลความปลอดภัยในชุมชน (รพีภัทร์ สุขสมเกษม, 2559)

3) ชุมชนบ้านป่าดงงาม มีการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการบริหารจัดการ เป็นเงื่อนไขที่ทำให้สมาชิกตระหนักความเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มและความรับผิดชอบ เกิดการรับรู้ ตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ชุมชนที่มีระบบการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจนทำให้สมาชิกให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นฐานในการอยู่อาศัยของสมาชิกในชุมชนร่วมกันอย่างดีที่สุด สอดคล้องกับงานของรพีภัทร์ สุขสมเกษม (2559) เรื่องการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในเขต เทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่กล่าวถึงกระบวนการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน สะท้อนถึงปัจจัยชุมชนมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้

4) ชุมชนบ้านป่าดงงาม มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง มีการดูแลช่วยเหลือในสังคมแบบระบบเครือญาติ ความเข้มแข็งในด้านการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ประกอบด้วยคณะกรรมการชุมชนและสมาชิกในชุมชน สอดคล้องกับงานของพยอม วงศ์สารศรี และคณะ (2555) เรื่องการสังเคราะห์งานวิจัยภายใต้แผนการวิจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อสังเคราะห์และเสนอแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในพื้นที่ในการสร้างความเข้มแข็ง 5 ด้าน คือ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านสภาพแวดล้อม ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์พบว่า ความเข้มแข็งด้านสังคมมีความสัมพันธ์ของคนในสังคมมีลักษณะแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าดิงงามสามารถอธิบายตามประเด็น ดังนี้

1) ปัจจัยความเข้มแข็งชุมชนจากหน่วยงานภายนอก คือ ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาลซึ่งสะท้อนถึงผู้นำชุมชนที่สามารถสร้างเครือข่ายจากภายในสู่ภายนอก โดยชุมชนป่าดิงงามสามารถพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นที่ประจักษ์และเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน สอดคล้องกับสรุทธิ จันทะสิม (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง *มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลนครอ้อมน้อย อำเภอกะทู้แบบ จังหวัดสมุทรสาคร* ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นว่า ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้ทั่วถึงและหาช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ดีและมากขึ้น อีกทั้งควรสร้างประเด็นสาธารณะที่น่าสนใจ เป็นการเพิ่มทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนเกิดแรงจูงใจเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

2) ปัจจัยชุมชนด้านลักษณะพื้นที่ทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่มซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนที่มีสถานที่ในการจัดกิจกรรมของชุมชน เช่น ศาลาประชาคมหรือที่ทำการชุมชนจะส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีศูนย์กลางในการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมชุมชน สอดคล้องกับปรียาภา เมืองนก (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง *กระบวนการบริหารจัดการชุมชนเมืองที่น่าไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านจัดสรรเขตปริมณฑล* ได้กล่าวว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งมีดังต่อไปนี้ 1) กระบวนการเรียนรู้ 2) กระบวนการกลุ่ม 3) กระบวนการมีส่วนร่วม ดังนั้น กระบวนการกลุ่มและกระบวนการมีส่วนร่วมส่งผลต่อการจัดการชุมชนที่เข้มแข็งให้เกิดขึ้น

3) ปัจจัยด้านชุมชนกับเทศบาลมีความร่วมมือกัน สะท้อนผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนที่ให้ความร่วมมือกับเทศบาลจะส่งผลให้ได้รับการดูแลทางด้านสาธารณูปโภค โดยเทศบาลจะเข้ามาให้ความช่วยเหลือชุมชน สอดคล้องกับงานของพิริยา เสนะรัตน์ (2555) ในประเด็นกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสรุปกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ 1) การค้นหาพื้นที่การทำงาน 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อค้นหาปัญหาความต้องการ 3) กิจกรรมถอดบทเรียนด้วยการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมในชุมชน 4) การติดตามการดำเนินงานและประเมินผล

4) ปัจจัยด้านเคารพปฏิบัติตามคำสอนบรรพบุรุษอย่างเข้มข้น สะท้อนผลต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกชุมชนพบว่า เยาวชนที่ไปศึกษาต่อทั้งในและต่างจังหวัด

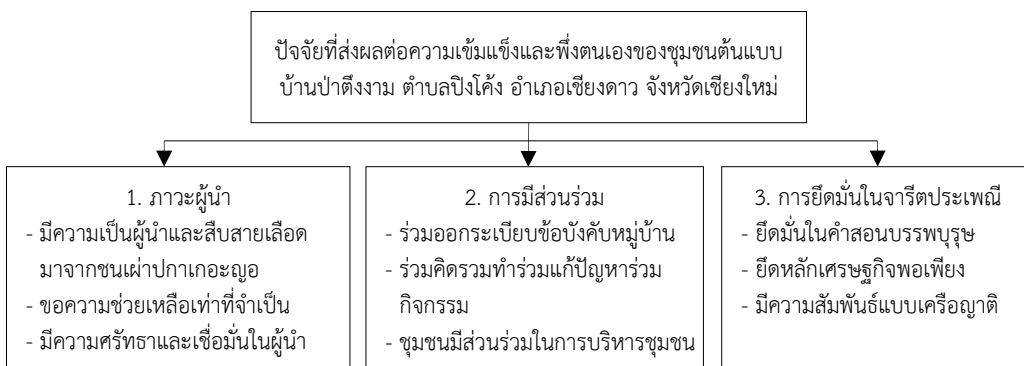
เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วส่วนใหญ่จะกลับมาพัฒนาหมู่บ้านและสืบทอดวัฒนธรรมชนเผ่าปกากะญอและประกอบอาชีพดั้งเดิม คือ การทำนา การเลี้ยงหมูดำ การปลูกผัก การทอผ้า เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวุฒิชัย สายบุญจง (2561) เรื่องชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวมุสลิมชนกสิกรรมบ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า ชุมชนเข้มแข็งมีอิสระในการจัดการทรัพยากรของชุมชน ไม่เป็นหนี้ ชุมชนไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของภายนอกและยึดคำสอนของบรรพบุรุษ มีความมั่นใจในศักยภาพของชุมชนในการแก้ปัญหา รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันกัน เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม พึ่งพาอาศัยกันและกันได้เป็นอย่างดีเป็นส่งผลต่อความเข้มแข็งภายในชุมชน

5) ปัจจัยด้านยึดหลักพัฒนาบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า ชุมชนมีการจัดระบบพื้นที่ด้านพื้นที่ทำกิน พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ป่าชุมชน ผ่านการที่มีผู้นำที่มีความเข้าใจในการพัฒนาตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สามารถปรับวิธีคิดส่งต่อสู่ลูกบ้านในการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท ใช้สติ ความไม่โลภเป็นเครื่องนำทาง โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ สอดคล้องกับพยอม วงศ์สารศรี และคณะ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมงานวิจัยภายใต้แผนการวิจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ด้านความเข้มแข็งด้านสภาพแวดล้อมมีกลุ่มที่เริ่มตระหนักถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ถูกทำลายด้วยสารเคมี จึงให้ความสนใจพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์ เกษตรกรส่วนหนึ่งที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาทำนาข้าวอินทรีย์มีจิตตระหนักรู้ด้านการทำเกษตรกรรมอินทรีย์และได้รับความรู้อย่างครบวงจร มีแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในพื้นที่ คือ การให้คนในชุมชนเป็นผู้ริเริ่มศึกษาเรียนรู้ชุมชนของตนเองอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น การส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ มีวิธีคิดใหม่ จะต้องพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวกำกับในการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงามเป็นชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ เพราะประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ ดังนี้ 1) ผู้นำเป็นชนเผ่าที่มีภาวะผู้นำ 2) ชุมชนมีความศรัทธาและเชื่อมั่นผู้นำ 3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร 4) การร่วมคิด ร่วมทำงาน ร่วมแก้ปัญหาตนเองในชุมชน 5) การขอความช่วยเหลือเฉพาะในส่วนที่

มีความจำเป็นเท่านั้น 6) การมีกฎระเบียบของหมู่บ้าน 7) การยึดมั่นในคำสอนของบรรพบุรุษ ไม่ขายที่ดินให้กับคนนอก 8) ความสัมพันธ์ของคนในสังคมมีลักษณะแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 9) การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยทั้ง 9 ประการ สามารถสรุปเป็นคุณลักษณะ 3 ด้าน ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงาม

สรุป

ชุมชนบ้านป่าดิงงาม ตำบลปึงโค้ง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชนเผ่าปกาเกอญอซึ่งเป็นชุมชนชาติพันธุ์ที่มีความเข้มแข็ง มีความเคารพในธรรมชาติผ่านการเคารพผีบรรพบุรุษ อาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ปลูกข้าว อาชีพรอง คือ ปลูกพืชเศรษฐกิจ เลี้ยงสัตว์ และทอผ้า มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่อยู่อาศัยที่ทำกิน ป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์และป่าชุมชนใช้สอยซึ่งพื้นที่ทำกินแยกจากที่อยู่อาศัยและเป็นแนวกันชนระหว่างที่อยู่อาศัยกับพื้นที่ป่าสะท้อนความสัมพันธ์มนุษย์กับธรรมชาติ “คนอาศัยอยู่ร่วมกับป่า” จากความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าวส่งผลสู่ชุมชนมี “ธนาคารอาหารชุมชน” เป็นสิ่งสะท้อนคุณภาพชีวิตที่มีแหล่งอาหารที่สมบูรณ์และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตร่วมกับธรรมชาติ

ส่วนด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนประกอบด้วย

1) ผู้นำชุมชนอุทิศตนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ตัวชี้วัดชุมชนมีความรักความสามัคคีเกื้อหนุนกัน 2) ชุมชนยอมรับบทบาทของคณะกรรมการชุมชน โดยชุมชนมีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาาร่วมกันโดยส่วนรวม 3) มีกระบวนการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน ทำให้ชุมชนมีความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 4) ชุมชนมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง สมาชิกในชุมชนมีความมั่นคงในอาชีพและรายได้ในครัวเรือน 5) ชุมชนได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาล มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนิน

กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง 6) ชุมชนมีลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่ม ทำให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก 7) ชุมชนกับเครือข่ายมีความร่วมมือกัน มีความทั่วถึงทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ 8) ชุมชนยึดคำสอนบรรพบุรุษเข้มแข็ง ชุมชนปฏิบัติตามคำสอนบรรพบุรุษเข้มแข็งในจารีตประเพณีของตน 9) ชุมชนยึดหลักการพัฒนาบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนดำเนินแนวทางโดยปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารอ้างอิง

- ปรียาภา เมืองนก. (2557). *กระบวนการบริหารจัดการชุมชนเมืองที่น่าไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เขตปริมณฑล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พยอม วงศ์สารศรี และคณะ. (2555). *การสังเคราะห์งานวิจัยภายใต้แผนการวิจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พริยา เสนะรัตน์ (2555). *กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมกรณีศึกษาชุมชนรอบโรงไฟฟ้าวังน้อย อำเภอลำลูกเกด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ภาวิดา เจริญจินดารัตน์ และดวงกมล ปานรศทิพ ธรรมาธิวัฒน์. (2561). งานวิจัยท้องถิ่นเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า*. 36 (2), 152-161.
- รพีภัทร์ สุขสมเกษม. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วุฒิชัย สายบุญจง. (2561). ชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน กรณีศึกษาบ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 8 (1), 119-129.

- สรุติ จันทะสิม. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษาเทศบาลอ้อมน้อย อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- องอาจ เดชา. (10 กันยายน 2555). *เรียนรู้วิถีชุมชนป่าดงงาม ผ่านมิติ ธรรม.การฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง (ตอน 1)*. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2563, จาก https://www.sac.or.th/databases/ethnicedb/news_detail.php?id=1346
- Castillo, I., et al. (2018). Relationships between Personal Values and Leadership Behaviors in Basketball Coaches. *Frontiers in Psychology*. 9, 1661. DOI: org/10.3389/fpsyg.2018.01661
- Kaplan, B. and Manchester, J. (2018). *The Power of Vulnerability: How to Create a Team of Leaders by Shifting Inward*. Austin, TX: Greenleaf Book Group Press.